

Odpowiedzialność prawna nieletnich

Problematykę nieletnich reguluje w Polsce *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich* z dnia 26 października 1982 roku, która ma na celu dążenie do przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich i stwarzania warunków powrotu do normalnego życia nieletnim, którzy popadli w konflikt z prawem bądź z zasadami współżycia społecznego, umacniania funkcje opiekuńczo – wychowawcze i poczucie odpowiedzialności rodzin za wychowanie nieletnich.

Podstawowe pojęcia

- **Nieletni:**
 - osoba, która w wieku 13-17 lat popełniła czyn karalny,
 - osoba zagrożona demoralizacją do 18 roku życia,
 - osoba, wobec której stosuje się środki wychowawcze i poprawcze do 21 roku życia.
- **Małoletni:** osoba w wieku poniżej 18 roku życia (kodeks cywilny).
- **Młodociany:** osoba, która w chwili popełnienia czynu zabronionego nie osiągnęła 21 roku życia i w chwili orzekania przed sądem pierwszej instancji nie osiągnęła 24 **roku** życia (kodeks karny).
- **Czyn karalny**

Rozumie się przez to czyn zabroniony przez ustawę jako:

- przestępstwo lub przestępstwo skarbowe albo
- wykroczenie określone w art. 50a, art. 51, art. 69, art. 74, art.76, art. 85, art. 87, art. 119, art. 122, art. 124, art. 133 lub art.143 Kodeksu wykroczeń.
 - **Demoralizacja:** wg słownika języka polskiego jest to odrzucenie obowiązujących norm moralnych, prowadzące do łamania prawa, rozwiązłości obyczajów itp. Innymi słowami jest to proces polegający na łamaniu powszechnie przyjętych w społeczeństwie norm i zasad postępowania.
 - **Okoliczności świadczące o demoralizacji nieletniego:**
 - popełnienie czynu karalnego/zabronionego,
 - używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia,
 - uprawianie prostytucji,
 - żebranie,
 - uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego,
 - palenie wyrobów tytoniowych,
 - używanie słów nieprzyzwoitych,
 - przemoc w rodzinie,
 - inne zachowania naruszające zasady współżycia społecznego.
 - **Środki wychowawcze i poprawcze:**
 - udzielenie upomnienia;
 - zobowiązać do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody, do wykonania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich

zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach albo do zaniechania używania alkoholu lub innego środka w celu wprowadzania się w stan odurzenia;

- ustanowienie nadzoru odpowiedzialnego rodziców lub opiekuna;
- ustanowienie nadzoru organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy albo osoby godnej zaufania – udzielających poręczenia za nieletniego;
- zastosowanie nadzoru kuratora;
- skierowanie do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją;
- orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów;
- orzeczenie przepadku rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego;
- orzeczenie umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w rodzinie zastępczej zawodowej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim;
- orzeczenie umieszczenia w zakładzie poprawczym.

W sytuacji popełnienia przez nieletniego czynu karalnego oraz wykazywaniu przejawów demoralizacji (nawet jednorazowe) Policja zobowiązana jest zebrać i utrwalić dowody jedynie w granicach tzw. dochodzenia w niezbędnym zakresie, o którym mowa w art. 308 kpk, przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania lub czynności wymienionych w art. 74 § 2 pkt 1 kpk w stosunku do nieletniego, a także przedsięwziąć wobec niego inne niezbędne czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów i wydzielin organizmu. Zgodnie z § 5 pkt 2 Zarządzenia nr 1619 KGP w zakresie zbierania i utrwalania dowodów przejawów demoralizacji oraz czynów karalnych, o których mowa w art. 32 e upn, zastosowanie mają przepisy art. 308 § 1 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks postępowania karnego. Czynności Policji w zakresie tzw. dochodzenia w niezbędnym zakresie zmierzają do:

- zebrania dowodów uprawdopodobniających popełnienie konkretnego czynu przez konkretnego nieletniego bądź wykazywanie przejawów demoralizacji,
- zabezpieczenia dowodów przed utratą bądź zniszczeniem,
- przekazania materiałów sprawy niezwłocznie do sądu rodzinnego.

Należy pamiętać, iż zgodnie z art. 15 Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich gdzie wskazano, że: „Postępowania w sprawach nieletnich prowadzi sąd rodzinny, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej” oraz z ratyfikowaną przez Polskę Konwencją Praw Dziecka (Dz. U. z 1991 roku nr 120, poz. 526), która w art. 40 zaleca, aby sprawy nieletnich były rozpatrywane przez niezawisłą władzę lub organ sądowy, jedynie sędzia rodzinny może oceniać stopień demoralizacji nieletniego jak również to czy nieletni popełnił czyn karalny.

Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich nakłada także społeczny obowiązek informowania rodziców lub opiekuna nieletniego, szkoły, sądu rodzinnego, Policji lub innego właściwego organu o okolicznościach świadczących o demoralizacji nieletniego. Obowiązek ten **ma charakter powszechny** (art. 4 § 1 upn). Zgodnie z art. 4 § 3 upn instytucje państwowe i organizacje społeczne, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przez nieletniego czynu karalnego ściganego z urzędu, **są obowiązane** niezwłocznie zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję. **W przypadku instytucji, którą jest również szkoła lub inna placówka oświatowa, prawny obowiązek powiadamiania Policji lub sądu rodzinnego i nieletnich będzie spoczywał**

na dyrektorze placówki.

Powyższe jest również określone w *Kodeksie postępowania karnego*, zgodnie z art. 304 § 1 nałożony jest obowiązek społeczny informowania o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. „Obowiązkiem” tym ustawa obejmuje każdego posiadającego wiedzę w tym zakresie, umożliwiając zawiadamiającemu zastrzeżenie swych danych dotyczących miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa użycia przemocy lub groźby bezprawnej wobec niego lub osoby mu najbliższej.

Na podstawie: <https://podlaska.policja.gov.pl/pod/dzialania/prewencja/programy-profilaktyczn/mam-wybor-wybieram-rozs/50562,Odpowiedzialnosc-prawna-nieletnich.html>